

Da vikingerne mødte korset

af Ole Buchardt Olesen

I Ribe har de gravet i flere år. De har gravet omkring den gamle ærværdige og statelige domkirke, der pryder Ribes bymidte og kan ses milevidt omkring. Arkæologerne er kommet langt tilbage. Hvad mere er, de har også med sikkerhed fundet kristne grave i stort omfang fra århundrederne før Harald Blåtand, der historisk ellers regnes for den konge, der kristnede danerne. Allerede i 800-tallet var mange tilsyneladende gået over til kristendommen, både i Danmark og Sverige. Udgravninger omkring Ribe og Birka viser dette.

Hermed rettes det historiske søgelys – i højere grad end historikerne tidligere har været tilbøjelige til – mod munken Ansgar og hans virke i Danmark og Sverige fra år 826 og frem. Lige præcis denne forskydning i forståelsen af, hvornår danerne – dvs. vikingerne – mødte korset, har ansporet Torben Bramming til at skrive en bog om en af de personer i kirkehistorien, han allerede tidligt var fascineret af; ligesom arbejdet med bogen kun har øget hans beundring (og til tider: forundring) over Ansgars omfattende missionsarbejde.

Det er imidlertid også vigtigt for forfatteren at forsøge at vise, at det rent ud materialistiske historiesyn kommer til kort, når det gælder om at forstå grundlæggende mekanismer og bevæggrunde bag historiens skelsættende begivenheder, kulturelle omskiftelser og omkalfatrende skift af åndelig karakter ned gennem tiden. Den materialistiske tilgang tolker historiske begivenheder udelukkende som politik og økonomi, men har ikke blik for det åndelige. Derfor har den heller ikke blik for det skift i den mentale og sjælelige tilstand, som Europa gennemgår med kristendommens udbredelse.

Det er en form for historisk reduktionisme, der længe har hærget historieskrivningen i Danmark, ja i Vesten, hvilket ikke mindst DR's store danmarkshistoriske satsning for hele folket på tv i 2017 med al tydelighed vidnede om: reformationen beskrives uden sans for den kirkelige og teologiske dimension.

Kristendommens indførelse i Norden bliver udelukkende et spørgsmål om politiske alliancer og magtspil. En sådan udlægning af så skelsættende begivenheder gør det helt umuligt at forstå, hvad det er, der er særligt ved kristendommen, og hvad dette er med til at betyde for det åndelige liv. Kristendommen bliver derved blot en udskiftelig – for vidt ligegyldig og ubekendt – faktor i en historisk ligning, der er indifferent over for netop denne faktor, så længe blot resultatet bliver det samme. Omtrent som når man inden for den filosofiske materialisme udelukkende ser begreber som: bevidsthed, ånd, selv, jeg, som overdeterminationer af fuldt ud allerede forklarede biokemiske foregange, eller registrerede neurologiske impulser. Sociologisk kan Jesus så i skiftende tider ses enten som garant for den borgerlige moral eller som en marxistisk kammerat Jesus. (Bramming side 18)

Historien om arkæologernes udgravning i Ribe er nu også nået frem til medierne. DR har omtalt den omstændighed, at fundene betyder, at kristendommens indtog i Danmark skal sættes nogle hundrede år tidligere end Harald Blåtand. Ansgar og hans missionsvirksomhed interesserer dog ikke "alle danskeres tv-station".

Så meget desto vigtigere er det, at der er nogen, der vil påtage sig at skrive historien om Ansgar og hans virksomhed til oplysning for de åndeligt hensygnende danskere. Historikeren Brian Patrick McGuire skriver i sin bog om Det kristne Europas Fødsel (2014) bl.a.: "Hvordan er vi blevet det folk, vi er? Hvem kan vi takke, når vi kigger på vores værdier, kultur, religiøsitet og arvegods? Bonifacius er en af de væsentlige skikkelser, der har spundet de allerførste tråde til det Europa, vi står på skuldrene af i dag. Det er hans fortjeneste, at kontakten blev skabt mellem Rom og Tyskland, og vi derigennem formåede at forbinde Nord- og Sydeuropa. Med Bonifacius – også kaldet Tysklands apostel – skabtes det grundlag, der muliggjorde, at Ansgar senere kunne påbegynde den lange proces med at kristne danerne."

Et stykke ad vejen flugter Torben Brammings tanker og betragtninger i bogen om Ansgar med Brian McGuires bog om Tysklands apostel. Endda kunne man sige, at bogen ligger i naturlig forlængelse af denne. Begge har også til formål at gøre opmærksom på den åndelige dimension i historie og kultur som betydningsgivende og bestemmende for livet, kulturen og samfundet. Indholdsmæssigt synes de to personer: Bonifacius og Ansgar også at ligne hinanden med hensyn til virksomhed og aspirationer.

I lighed med Bonifacius drømte Ansgar også om at måtte blive martyr, blodvidne for sin tro. Bonifacius blev dræbt af hedninger i Frisien år 754 den 5.juni i byen Dokkum, 75 år gammel. Ansgar higede efter samme udgang, men døde af sygdom i en alder af 62 år godt hundrede år senere i året 865, skønt han i drømme mente at have fået den forjættelse fra Gud, at han skulle dø som martyr. Alene denne aspiration siger noget om, hvilke stof disse munke var gjort af: de frygtede ikke døden, slet ikke døden i åndelig kamp for og forkyndelse af troen på Jesus Kristus. Troen gav dem en styrke til at stå midt i fjendeland og forkynde som apostlene selv. Indtil nu har resultaterne af Ansgars virke kun været påstande i hans biograf Rimberts beretninger om Ansgars virke. Beretninger, ingen historikere syntes at have taget for andet end glorificerende og pralende opskrivning af en forgængers virke udi missionsmarken mod nord.

Måden at læse på blandt historikerne har – ifølge Torben Bramming – været den, at man forstår teksternes beretninger spejlvendt, så from bliver til ufrom og mirakler bliver til manipulation. Som sagt, viser arkæologernes udgravninger gennem de sidste 10 år, at kristendommen har været en del af danskernes virkelighed i 800-årene. Derfor er omvendelsen af det danske folk også foregået gradvist og gennem en lang række af år frem mod Harald Blåtands tid i midten af 900-årene.

Det gør det i sig selv interessant at søge at forstå de metoder og veje, missionærene har fulgt, ligesom et mere indgående kendskab til en munk som Ansgar og hans virke giver et bedre grundlag for at forstå, hvordan kristenmissionen over for vikingerne foregik: hvordan mødte Ansgar og de, der fulgte ham, vikingerne og forkyndte kristendommen ind i åndelig og fysisk verden; så

fjernt fra idealet om Herrens lidende tjener, som vel muligt?

Torben Bramming begynder sin bog med at tegne et portræt af munken Ansgar fra hans tidligste år, opvækst i klosteskolen i Corbie i Frankrig og frem til hans manddomsliv som biskop og missionær, så vidt det nu kan lade sig gøre ud fra de sparsomme kilder og med en skildring mere generelt af klosterlivet, som vi kan forsøge at sætte os ind i ud fra Benedikts regel og frankerkongernes strategi med at ensrette klosterlivet og gudstjenesteformerne i riget.

Den mislykkede frankiske strategi bag de første forsøg på at kristne de saksiske områder ved hjælp af tvang betød, at strategien blev revideret før mødet med vikingerne. Det understreger også, hvor vigtig denne side af missionen var for kejseren. Missionsfremstødet ses som en forpligtelse – simpelthen en uundværlig side af de frankiske kejsers politiske og religiøse forståelse af egen betydning som kristenhedens forsvarere og forpligtelse på missionsordene i Mattæusevangeliets kapitel 28.

Med andre ord: Det er ikke kun politiske og magtmæssige ambitioner om at udvide riget og dermed øge egen betydning og magt i verden. Den åndelige dimension er mindst ligeså vigtig. Ansgar drager første gang på missionsrejse til Danmark i 826 efter foretræde for kejserhoffet. Ansgars virke strækker sig over næsten 40 år. Som rejsende i forkyndelse, som kirkebygger, menighedsbygger, biskop og ærkebiskop i hhv. Hamborg og Bremen. Disse ærkestifter bliver dog lagt sammen til ét i 864, året før Ansgars død.

Torben Bramming gør meget ud af i sin bog at fremstille den verden, som mødte Ansgar og de øvrige missionærer i Norden, som bagtæppe for at forstå, hvorledes Ansgars tilgang til omvendelsen af disse vikinger fungerede. Det var en åndelig verden, akkurat som den Ansgar kom og tilbød de vilde vikinger. Så derfor var kampen også åndelig: de gamle guder og forestillinger over for ”Hvide Krist”, den overlegne konge og kriger, som var stærkere end både Tor og Odin.

Vikingeres verden var en barsk verden af børneofringer og børneudsættelser, ligbrændinger af høvdingens trælkvinder, med forudgående grundige gruppevoldtægter af disse. Ind i denne verden af stolte og ærekære guder og vikingehøvdinge, er det altså, at Ansgar forkynnder budskabet om Jesus Kristus. Her kunne det ikke nytte noget at komme anstigende med en lidende pjevs af en Guds træl. Nej, Hvide Krist forkyndtes som en stor høvding, uovervindelig med sine mænd omkring sig.

Således begynder forkyndelsen af Kristi besøg ved brylluppet i Kana efter det oldsaksiske evangelieskrift Heliand: ”Det var tre dage senere, at høvdingen besluttede sammen med sine mænd at drage til Galilæa...” ”Her kom han med sit følge til festhuset, hvor jøderne sad og drak tæt i mjødhallen.” (side 157)

Vi kan se, at forkyndelsen møder hedningerne, hvor de er, akkurat jo som vi i dag hører, vi hele tiden skal møde folk, der hvor de er. Så, det er jo ikke noget, vi ikke kan nikke genkendende til. Skulle vi således forkynde for børn, ville vi måske skildre brylluppet i Kana, som en stor børnefødselsdagsfest, hvor Ribena-saften slap op før festen var kommet rigtigt i gang.

Det synes som om missionen har gået på to ben, eller i hvert fald har forsøgt at gøre det: dels ved henvendelse til kongen og hans folk med gaver og gode hilsner fra kejseren i et forsøg på at vinde dennes velvilje for missionsvirksomhed blandt dennes undersåtter. Dels ved at vælge de laveste klasser i samfundet, dvs., slaverne, som mål for en mission fra nedenunderen. Kunne man f.eks. ved jernbyrd overbevise kongen om Hvide Krists styrke, så kunne denne velvilje opnås, alene ved den anerkendelse af Kristi mægtige kræfter, en sådan demonstration affødte.

Men konger kan jo som bekendt afsættes, eller intriger og magtkampe kan udmanøvrere den konge, man har satset på, som tilfældet var med Harald Klak. Så kan hele missionen ødelægges og man må retirere til et sikkert kloster for at samle kræfter og afvente bedre tider. De etablerede kristne menigheder har så måttet leve uden præster og gudstjenestelig betjening, indtil gunstigere vinde igen blæste på de usikre og skrøbelige nyvundne områder for Hvide Krist.

Det er naturligvis klart, at Frankerrigets bagvedstående ønske om mission og de ressourcer, der blev sat ind på at gennemføre den i de nye områder mod nord og vest var en forudsætning for, at det i det hele taget kunne blive til noget. Men den anden side er troen og indstillingen hos en munk som f.eks. Ansgar.

Allerede som dreng i klosteret i en alder af 7 år har Ansgar et syn i en sen natte-time på sovesalen: han ser et lysende optog af kvinder med Jomfru Maria i spidsen. Han råber højt efter dem, for med i optøget er hans mor. Jomfru Maria spørger ham, om han vil op til dem, og det er jo klart, at han vil. Jomfru Maria siger så, han skal stoppe med at lege, dovne eller være forfængelig. Fra da af ændrer Ansgar sit liv og bestræber sig helt og holdent på et fromt og gudfrygtigt levned. (ss.44-45). Det er således Jomfru Maria, der viser ham, den vej han skal gå i livet med tjeneste for Gud og ydmygelse under de vilkår, han bydes. Det er vejen til himlen.

Allerede tidligt antyder altså Torben Bramming, hvad der senere hen i bogen fremsættes som en af bogens konklusioner: at ydmygheden hos Ansgar og andre missionærer var en af de mest effektive måder at virke på eller ved: asketisk livsførelse og omsorg for de fattige og svage var et adelsmærke, der aftvang sig respekt og sympati. (side 260). Med andre ord: Den kærlighed, som missionærerne forkyndte med evangeliet om Jesus Kristus, den praktiserede de så også selv, der hvor de kom frem. Nok *hadede* de synden og de forfærdelige skikke og det barske livssyn hos vikingerne, men opgaven var ikke desto mindre at elske mennesket, nordboen i sig selv.

Dåben var et stærkt frelsesmiddel, der gjorde sin virkning. Dog beretter Torben Bramming om nordboere, der drager til Ludvigs hof og bliver døbt. En gang så talrige, at der ikke var hvide klædninger nok, så der måtte syes nogle sammen af forskelligt stof. Hvorefter en af de fremmødte nordboere brokker sig højlydt over ikke at få den sædvanlige fine hvide heldragt, ligesom de nitten foregående gange, han var blevet døbt ved Ludvigs hof (side 112). Det er en god historie, der kalder smilet frem, men også siger noget om helt almindelige menneskelige tilskyndelser til at nærme sig kristendommen.

Det er dog også en historie, der kunne give det materialistiske historiesyn vind i sejlene. For selvom det altså ikke altid er kongers og fyrsters magtspil, der afgør kristendommens skæbne i et område,

så er det tilsyneladende i hvert fald en gang imellem således, at materielle bevæggrunde kan drive mennesker til den nye tro.

Det ændrer dog ikke ved det billede, det lykkes denne bog at skabe af munken Ansgar og andre, der gik forud for ham og de, der kom efter, nemlig dette: at de var besjælede af en særlig ånd, en lidenskab for troen og ønsket om at udbrede troen blandt hedninger. Ikke for egen vindings skyld, men drevet af kærlighed til Kristus og ydmyghed for den opgave, som de var overbevist om, Kristus gennem hans evangelium pålagde dem.

Martyrdøden stod for mænd som Ansgar som den højeste belønning, tegn på Guds velvilje og velsignelse af det virke i Jesu Kristi navn, de viede deres liv til at udføre. En besjælet åndelig gerning med apostlene og de første kristne som klare og lysende forbilleder for deres gerning. En ydmyghed og en lidenskab, der ved gudsfrygt og dedikation overvandt selvished og frygt for alle mulige farer, som kunne lure på missionsmarken, inklusiv døden. I en tid, hvor kultur og ånd er sammenfaldende med opfyldelse af materielle behov, kan det selvfølgelig være vanskeligt at forstå den fortid og den åndelige verden, hvor kærlighed til Gud og næsten, står over eget ve og velbehagelighed.

Torben Brammings bog løfter en flig af sløret ind til den åndelige verden, som Europa er gjort af i dets åndelige kerne. Som Brian McGuire udtrykker det: "Europa er i dette lys mere end en geografisk betegnelse, det er en mental og sjælelig tilstand." Tak til Torben Bramming for denne gode bog.

—

- Torben Bramming: Da vikingerne mødte korset – Ansgar og missionen mod nord.
- Forlaget Kristeligt Dagblad
- 281 sider.
- Kr. 249,95.